

Merkostnader som kan ge rätt till merkostnadsersättning, handikappersättning och vårdbidrag

Försäkringskassans ställningstagande

- **Merkostnader ska beräknas på ett år**

Vid bedömningen av vad de sammanlagda merkostnaderna uppgår till ska Försäkringskassan utgå från vad merkostnaderna uppgår till *per år*. Samtliga kostnader som förväntas uppkomma ska alltså räknas ihop och slås ut på ett år.

- **Kostnad för kapitalvaror beräknas genom avskrivning**

Vid bedömningen av vad som utgör en årlig kostnad för en kapitalvara ska Försäkringskassan beräkna den årliga kostnaden genom avskrivning. Vid denna beräkning ska Försäkringskassan utgå från tio års avskrivningstid. Den årliga merkostnaden motsvarar då det belopp med vilket avskrivning görs.

Det kan finnas skäl till att avskrivningstiden antingen ska vara kortare eller längre beroende på kapitalvarans förväntade användningstid.

- **När i tiden ska en kostnad anses ha uppkommit för att kunna utgöra en ersättningsberättigande merkostnad?**

En kostnad ska i första hand betraktas som ersättningsberättigande från och med när den försäkrade har att betala den.

I de fall den försäkrade vill att en viss framtida kostnad ska vara en merkostnad, ska Försäkringskassan utreda vad den begärda framtida merkostnaden kan komma att uppgå till. Försäkringskassan ska även bedöma om kostnaden är skälig och när den förväntas uppkomma.

Bakgrund och överväganden

Allmänt om hur ersättningsberättigande merkostnader ska beräknas

Den som före 65 års ålder har fått sin funktionsförmåga nedsatt under minst ett års tid kan ha rätt till merkostnadsersättning enligt 50 kap. 4 § socialförsäkringsbalken (SFB). När det gäller barn krävs det enligt 50 kap. 5 § SFB att barnets funktionsförmåga är nedsatt under minst sex månader för att en förälder ska kunna ha rätt till merkostnadsersättning.

Det förtydligas i 50 kap. 2 § första stycket SFB att när det gäller merkostnadsersättning avses med en merkostnad en skälig kostnad som uppkommer på grund av en persons funktionsnedsättning och som går utöver en kostnad som är normal för en person utan funktionsnedsättning i motsvarande ålder.

I 50 kap. 12 § första stycket framgår att den försäkrades merkostnader *per år* ska uppgå till vissa belopp för att det ska finnas rätt till de olika ersättningsnivåerna som anges i samma paragraf.

Engångskostnader

Vid bedömning av vilka merkostnader som kan ligga till grund för rätten till merkostnadsersättning förtydligades det i förarbeten till förmånerna omvårdnadsbidrag och merkostnadsersättning att både löpande kostnader och engångskostnader bör ingå i vad som avses med merkostnader¹. Exempel på engångskostnader kan vara kostnader för vissa förbrukningsartiklar och kostnader som t.ex. uppkommer i samband med tillfälliga lägvistelser.

Det framgår dock varken av lag eller förarbeten hur engångskostnader ska beräknas vid bedömningen av vad merkostnaderna *per år* uppgår till. Därför behövs ett rättsligt ställningstagande för att rättstillämpningen inom Försäkringskassan ska bli likformig.

Utifrån lydelsen av 50 kap. 12 § SFB, där det betonas att det är merkostnaderna *per år* som ska ligga till grund för rätten till merkostnadsersättning, bör även engångskostnader beräknas på ett år. Detta innebär att merkostnaderna, som förväntas uppkomma kommande tolv månadersperiod från och med den tid som ansökan avser, ska läggas ihop vid beräkningen. Vid den här beräkningen saknar det betydelse om den vars funktionsförmåga är nedsatt är en vuxen eller ett barn. Det saknar alltså betydelse om kravet enligt lag är att funktionsförmågan ska vara nedsatt under ett års tid respektive sex månader.

Kostnader som fördelas på flera år

I Försäkringskassans handläggning av vårdbidrag och handikappersättning har det normalt sett godtagits en avskrivningstid på tio år för kapitalvaror. Det är rimligt att Försäkringskassan i normalfallet även fortsättningsvis utgår från en avskrivningstid på tio år. I vissa fall kan det dock vara motiverat med både en kortare och en längre avskrivningstid. Detta behöver utredas i det enskilda fallet.

Framtida kostnader

Det finns inte något krav på att en kostnad faktiskt ska ha uppkommit för att den ska kunna utgöra en sådan merkostnad som kan ge rätt till ersättning. Detta framgår av äldre förarbeten.²

Hur framtida kostnader ska beräknas får stor betydelse när det är två föräldrar som delar på en viss nivå av merkostnadsersättning, och föräldrarna inte är överens om fördelningen. Av 50 kap. 8 § andra stycket SFB framgår att om föräldrarna är oense om fördelningen av merkostnadsersättningen, ska ersättningen fördelas mellan dem i fjärdedelar utifrån en bedömning av respektive förälders merkostnader för barnet.

I en situation där en av föräldrarna beskriver att han eller hon har för avsikt att t.ex. framöver köpa en vara med ett förhållandevis högt inköpspris, så kan de årliga merkostnader denne förälder kommer upp i bli så omfattande att fördelningen till den andre föräldern minskas betydligt. Det framgår dock varken av förarbeten eller praxis vilka framtida merkostnader som kan ge rätt till

¹ Prop. 2017/18:190 s. 115

² Prop. 1977/78:100, bilaga 8, s. 53

ersättning. Därför behövs ett rättsligt ställningstagande för att rättstillämpningen inom Försäkringskassan ska bli likformig.

För att en framtida kostnad ska kunna godtas som en merkostnad bör det utredas när kostnaden förväntas uppstå. Från fall till fall behöver ställning tas till i vilken omfattning den försäkrade ska inkomma med underlag som visar på vad kostnaden förväntas uppgå till och när den försäkrade förväntas betala den. Ett sådant underlag kan exempelvis vara ett köpeavtal. Försäkringskassan behöver alltså bedöma hur sannolikt det är att kostnaden kommer att uppstå och om den i sig är skälig. När det gäller kostnad för god man är det dock först när ett arvodesbeslut meddelats av överförmyndarnämnden som det går att bedöma vad merkostnaden faktiskt uppgår till.

I de fall Försäkringskassan bedömer att den framtida kostnaden är skälig och mindre omfattande behöver den försäkrade inte ge Försäkringskassan något särskilt underlag.

Ställningstagandet gäller även för handikappersättning och vårdbidrag

Bestämmelserna om merkostnadsersättning börjar att gälla den 1 januari 2019. Enligt övergångsbestämmelserna (lag 2018:1265) kommer Försäkringskassan att i vissa fall kunna besluta om rätt till vårdbidrag och handikappersättning även efter den 1 januari 2019. Vad som sägs i detta ställningstagande om merkostnader gäller därför även handikappersättning och vårdbidrag.

Aktuella bestämmelser, rättspraxis m.m.

50 kap. 2, 4, 5, 8 och 12 §§ SFB i dess lydelse från och med den 1 januari 2019
Övergångsbestämmelserna till lag 2018:1265

Proposition 2017/18:190

Proposition 1977/78:100

Mikael Westberg

Daniel Botéus